

En tilfældig individualists hændelige erindringer

Af Peter Kurrild-Klitgaard

fra Libertas Nr. 22b, April 1996.

© Libertas.

Hvordan laver man en forening af og for individualister? Og hvorfor overhovedet? Det var de spørgsmål, som for nu ti år siden optog en lille gruppe unge liberalister. Nu kan Libertas fejre sit ti års jubilæum, og man har bedt mig om at se lidt tilbage på dengang da, "der var engang ..."

Aborterne

Det er de færreste der i dag ved, at Libertas faktisk havde flere ældre søskende. I begyndelsen af 1970erne var den frimarkedsorienterede tænketank Erhvervenes Oplysningsråd blevet lukket, og midlerne blev placeret i en forening, "Libertas: Næringsliv og Samfund". Også den lukkede imidlertid.

Sidst i 1970erne stiftede tre unge fyre, dengang alle medlemmer af Konservativ Ungdom i København, bekendtskab med nyliberalistiske idéer, nemlig trojkaen Otto Brøns-Petersen, Villy Dall og Palle Steen Jensen. I de efterfølgende år lykkedes det dem med en vis succes at sprede disse ideer i de ungenkervative rækker.

I 1982 var de imidlertid alle tre blevet noget trætte af at de restriktioner, som det at være aktiv i konservativt regi lagde på dem. Inspireret af de nye udenlandske højrefløjs tænketanke, som netop i de år vandt frem, ville de lave en dansk. Formatet var "i bedste iværksætterstil" en virksomhed. Navnet "Libertas" lånte man fra den hedengangne forening, mens det ambitiøse binavn "The Danish Adam Smith Institute" og logoet blev lånt fra Adam Smith Institute i London. Nobelpristageren F.A. Hayek indvilgede generøst i at være ærespræsident og stille flere publikationer til rådighed.

Det var et godt team. Otto var chefideologen og strategen. Villy var et utroligt hårdtarbejdende en-mands kombination af forlag, redaktion, bibliotek, tænketank, som sprøjtede publikationer ud. Palle var i kraft af sit vindende væsen og talløse kontakter, som Én udtrykte det, "den danske højrefløjs farligste våben". I maj 1982 lanceredes det ambitiøse og flotte tidsskrift Libertas og storstilede planer. Et par yderligere numre var planlagt og endog layoutede og satsede, men da begyndte projektet at falde lidt fra hinanden. Trojkaen manglede midler og var optaget af andre projekter. I de næste to-tre år var aktiviteterne koncentreret om at sprede Villys mange monografer og sælge Palles boglager. Det første forsøg var de facto aborteret. Men der var plantet sæd til et nyt forsøg.

Undfangelsen

I sommeren 1985 flyttede jeg fra Odense til København. Isoleret på Fyn havde jeg savnet den strøm af materialer, som Villy og Palle havde forsynet mig med, men som nu var ved at ebbe ud. Nu håbede jeg på, at der kunne komme gang i et "nyt" og mere permanent Libertas.

Otto og jeg snakkede meget den sommer, og der blev drukket meget té hos ham i ægirsgade, mens han og jeg plottede med Palle og Finn Ziegler. Med tiden, som idéerne skred frem, blev gruppen udvidet med Niels-Erik Borges, Jarl Kure og Dan Terkildsen, og Villy var flere gange med pr. telefon. Det var let at samle denne gruppe om projektet. Vi kendte hinanden godt (gruppen var stort set sammenfaldende med bestyrelserne for Konservative Studerende og Konservativ Ungdom i København), og vi var ret enige.

Vi var trætte af realpolitikens kvælende favntag. Diskussioner løb altid ud i, hvorvidt dette eller hint nu var muligt, snarere end om, hvorledes tingene burde være. Vi var trætte af partipolitikens destruktive effekt. Mange debatter gik op i og ned med, hvem der nu var medlemmer af hvilket parti, eller hvilken isme de repræsenterede, snarere end på indholdet og konsekvenserne. Vi var trætte af hierarkiske organisationer. Mange havde brugt mange kræfter på at søge

indflydelse i de politiske partier, men dér endte det som regel i personlige ambitioner, magtkampe, plakatklistring og tørt wienerbrød i tomme forsamlingshuse, snarere end i visioner. Kort sagt: Vi var virkelig trætte af de borgerligt-liberale partier, specielt som de var under Firkløverregering II.

På den baggrund ville vi lave Libertas. Det skulle, frem for alt, være et debatforum for "den frie tanke og det frie marked". Vi var enige om, at Libertas skulle have to funktioner. En kortsigtet "inreach" funktion, nemlig at være en paraply, et "clearing house", for en række aktiviteter snarere end en egentlig aktivistisk organisation med et politisk program; et forum, hvor principper, idealer og visioner gik forud for partimedlemskab og "disciplin og uden konspirationer, magtkampe og titelrytteri. Den anden funktion var langsigtet "outreach": At få "ideologiseret" den danske debat og få spredt liberalistiske idéer til så mange som muligt, særligt unge borgerligt-liberale.

Men hvordan skulle vi praktisk gribe det an? Fremfor alt var vi enige om, at vi skulle skride forsigtigt og velforberedt frem. Det skulle planlægges nøje, så tingene ikke kollapsede igen. Men det skulle gøres nu, mens vi kunne udnytte dels en spirende utilfredshed med Firkløverregeringen, dels at mange af os sad på poster, hvorfra vi kunne trække andre med os. I praksis kom jeg til at fungere som koordinatoren for denne "inderkreds". Dels var jeg vistnok dén, der (i ungdommelig utålmodighed?) var mest opsat på, at der skulle ske noget nu. Dels havde jeg som landssekretær for KU adgang til kontormaterialer m.v. og kontakt til et netværk af unge med liberalistiske sympatier.

Fødselsveer

Den 3. oktober 1985 udsendte jeg et brev til en "forberedende gruppe" på ca. 15 personer, som vi havde "udvalgt" som centrale for at få projektet igang. Denne lidt større gruppe bestod udover "inderkredsen" yderligere af bl.a. Charlotte Albjerg, Bo S. Andersen, Michael Appel, Henrik Carmel, Jens Frederik Hansen, Morten Holm, Arne Steen Jensen, Lars Herluf Thousig Jensen, Ole Kvist, Per Olof Larsson, Kristian Kyndi Laursen og Anette Thomsen. Med brevet var et udkast til en principerklæring for Libertas, som jeg havde skrevet, et oplæg omkring formål, struktur og mulige aktiviteter, som Otto havde forfattet, og et udkast til vedtægter, som Dan havde udarbejdet. I vinteren 1985-86 mødtes vi gentagne gange, altid hos Palle og Lars Halling på Petersborgvej, og første gang den 21. oktober 1985.

Det var en tilsyneladende endeløs række af diskussioner. Jeg havde egentlig troet, at det ville være let at få mit udkast til principerklæring igennem, men det viste sig svært. Der tegnede sig hurtigt en række ideologiske konturer. Nogle var anarkister, andre "minarkister" og endnu andre blot for en noget mere begrænset stat. Og argumenterne var forskellige; nogle mente, at udgangspunktet måtte være, at mennesker har naturlige rettigheder, mens andre tog et mere utilitaristisk perspektiv. I sagens natur kunne vi ikke gå på kompromis. Resultatet blev derfor, meget som udkastet, en slags minimalistisk "take it or leave it"erklæring, der uden at gå i detaljer opsummerer en række fundamentale principper. Hvad folk ville begrunde disse i, var sådan set deres egen sag.

Det næste store diskussionspunkt var Libertas" struktur. Skulle det være en traditionel virksomhed, en forening eller noget helt tredje? Vi var, som sagt, opsatte på at skabe en struktur, der kunne afspejle vores erklærede formål. Det indebar, at vi skulle finde en form, som kunne minimere mulighederne for at nogle ville kunne udvande Libertas" formål, majorisere beslutninger igennem og bruge pengene, og som samtidig ville give maksimalt plads til initiativ og individualisme. Vi endte med en struktur baseret på en blanding af enstemmighed, ekstrem centralisme og ekstrem decentralisme, som mig bekendt er unik i verden. Principerklæringen blev én gang for alle lagt fast som uforanderlig. Foreningens højeste organ er præsidiet, som består af grundlæggerne samt senere ved enstemmighed indsupplerede. Præsidiet fastlægger én gang om året de overordnede rammer, udpeger en række projektansvarlige og vælger en sekretær og en forretningsfører, som tilsammen er "Paretianske diktatorer" indenfor de rammer, der er vedtaget. Det var Otto, som var chefarkitekten bag denne struktur. For mange har den vakt alt fra forundring til irritation, men Knut Wicksell, Vilfredo Pareto og James Buchanan ville være imponerede over Ottos "konstitutionelle" løsning. Og den har virket efter formålet.

Barslen

Endelig oprandt tidspunktet. Vi havde bestemt os for at lægge det egentlige stiftende møde fredag den 4. april 1986 og følge det direkte op med Libertas" første aktivitet, konferencen "Veje til Frihed" i weekenden 5.-6. april. Vi håbede på den måde at kunne samle nok mennesker til skabe nok entusiasme til at skabe en lavine-effekt.

Den 4. april kl. 20.00 forsamledes vi for første (men ikke sidste) gang i huset hos familien Terkildsen på Amager. De stiftende deltagere var dem, der havde udgjort den forberedende gruppe, samt Torben Grage og Steen Steensen (der dog ikke kunne være tilstede). Det var "som altid" et langt møde med lange diskussioner, men det var også produktivt. Den første gruppe af projektansvarlige kom til at bestå af mig som sekretær og ansvarlig for nyhedsbrev, Jarl som forretningsfører, Niels-Erik som redaktør af tidsskriftet, Palle som ansvarlig for bogsalg, Otto som ansvarlig for internationalt samarbejde, Finn som ansvarlig for en publikationsserie, Villy som ansvarlig for konferencer og Dan som ansvarlig for studiekredse.

Dagen efter forsamledes vi for første (men heller ikke sidste) gang på det lille pensionat "Højbohus" i Tisvildeleje. Konferencens indhold var formodentlig, set med andres øjne, omtrent så excentrisk som dens placering. Emnerne rangerede fra Grages introduktion til nyliberalismen, over psykiateren Kurt Keitums syn på egoisme og Bo Dragsdahls exegeese over Ayn Rand, til Steen Steensens molestning af den marxistiske intellektuelle elite. Og midt i det hele soloopførte Dan en akt af Henrik Ibsens "En Folkefjende"! Vigtigst for hele konferencens egentlige formål var dog uden tvivl Dr. Madsen Piries entusiastiske og optimistiske indlæg, samt Ottos redegørelse for formålet med Libertas "det nærmeste jeg har oplevet Otto komme på at holde en "brandtale"!

Og brand blev der tændt. Det er idag svært at forklare, hvor stor entusiasmen egentlig var blandt deltagerne, men den var euforisk på en stille måde. Vi følte vist alle, at nu ville der ske noget, og ske noget nyt og vigtigt og at det var noget vi havde begyndt.

Puberteten?

Siden er der sket meget. Libertas havde mange begynderproblemer stort set ingen penge, store forventninger, og stor følsomhed overfor, hvor megen tid enkeltpersoner ville lægge i arbejdet. Der er masser, der kunne fortælles om succeser og nederlag, sjove og triste begivenheder. Om dengang vi var ved at købe et antikvariat på Frederiksberg eller et ugeblad. Om en konference på det mest afsidesliggende sted i Jylland. Om forslag og happenings, som fik borgerlige politikere til at få kaffen galt i halsen.

Men hvor er Libertas så nu? Er foreningen ude af puberteten? Som én af dem, der lagde og har lagt mange kræfter i selskabet, er det et blandet billede, der tegner sig.

I Libertas' første år led vi meget af et "homogenitetsproblem". Homogenitet kan være en fordel, men da vores delmål var "outreach" var det ofte et problem. Langt den overvejende del af medlemmerne var mænd, i alderen 18-30, som kendte hinanden godt, havde en konservativ baggrund, og var ganske radikale. Ingen af disse ting er i sig selv angribelige, men de gav tilsammen Libertas et image af at være en sammenspist gruppe af studentikose, vrede, unge KUere (med pibe!). Og det gav, i begyndelsen, et problem overfor f.eks. "ældre" folk og personer fra Venstre eller Fremskridtspartiet. Libertas er i dag fortsat en meget homogen gruppe, men den er i dag langt mere heterogen; medlemmerne er bogstaveligt folk i alle aldre, fra 15 til firserne, af begge køn, fra alle borgerligt-liberale partier og partiløse.

Libertas struktur har været selskabets største fordel og største ulempe. Når den virker, er den virkelig god, men når den halter, så er den katastrofal. Der kan være perioder, hvor der er masser af aktiviteter, og så er der andre, hvor vandbærerne er blevet slidt op, og hvor en lille smule inaktivitet resulterer i massiv passivitet. Strukturen gør også, at selskabet kan være uigennemskueligt for personer, som ikke i forvejen er "med", og at der let kan opstå personkonflikter. Til gengæld afbøder strukturen konsekvenserne af uenigheder; det værste, der kan ske, er, at en person dropper ud. Mange er kommet til, men enkelte har også forladt kredsen.

Men alt i alt må Libertas betegnes som en succes. Det er måske ikke gået over enhver(s) forventning, men ihvertfald over enhver realistisk forventning. Ting kan altid gøres lidt bedre, men de er nu gået ganske godt.

Medlemstallet har - generelt - været støt stigende og tusinder af mennesker har stiftet bekendtskab med liberalistiske idéer gennem tidsskriftet Libertas og gennem en stadig større og bedre pressedækning, der inkluderer flere lange helsides feature-artikler og TV-indslag om f.eks. Adam Smith Prisen. Vigtigere har det været, at Libertas gennem dusinvis af weekend konferencer, en-dags seminarer og debatmøder har givet det liberale Danmark et debatforum og gennem Nyhedsbrevet har kunnet holde folk orienterede om hinanden. Mindst lige så vigtigt har det været, at Libertas har påvirket den praktiske og teoretiske samfundstænkning. Medlemmer af Libertas har været storleverandører af bøger,

samt kronikker og artikler om konkrete politiske emner. Ligeledes er der blevet udgivet akademiske bøger og materialesamlinger som Praxeologica, der nu indgår som undervisningsmaterialer på universiteter og handelshøjskoler, ligesom dusinvis af danske studerende har været på ophold ved udenlandske universiteter og tænketanke og hundredevis har kunnet deltage i undervisning på de højere uddannelsesinstitutioner, som har været tilrettelagt af "netværket".

Meget af dette er sket "decentralt" og "individualistisk", og i en del tilfælde ville det måske være sket under alle omstændigheder. Men i hundredevis af konkrete tilfælde ville det ikke, og i langt, langt flere tilfælde er det dét netværk, som Libertas har udgjort, der har gjort forskellen. Alt i alt har Libertas medvirket til en generel ideologisk oprustning blandt danske liberalister. F.eks. er jeg ikke i tvivl om, at den noget skærpede ideologiske tone, som man i dag finder i både Det konservative Folkeparti, Venstre og Fremskridtspartiet indirekte skyldes en del til Libertas som helhed og mere direkte meget til de enkeltpersoner, der gennem Libertas har fået et ekstra pust. Når historiebogen over dansk politik i det 20. århundredes slutning en dag skal skrives, vil der formodentlig ikke stå et ord om Libertas. Og berettiget så, for Libertas er ikke andet, end de individer, der udgør selskabet. Men jeg vil vove den påstand, at den samme historiebog, direkte eller indirekte, vil indeholde kim sået af kredsen i Libertas.

Og det var bare det første årti ...